

مجموعه نشریات تجارب دنیا در
بخش کشاورزی و منابع طبیعی

مقایسه شکل های صنفی در
صنعت بذر ایران با سایر کشورها

(شماره ۳)

سرشناسه	: مبصر، صمد، ۱۳۴۷-
عنوان و نام پدیدآور	: مقایسه تشکل‌های صنفی در صنعت بذر ایران با سایر کشورها [کتاب] / نویسنده صمد مبصر؛ ویراستار علمی حسین نوری؛ تهیه شده در معاونت آموزش و ترویج کشاورزی.
مشخصات نشر	: کرج: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، معاونت ترویج، نشر آموزش کشاورزی، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۴۰ ص.
فروست	: مجموعه نشریات تجارب دنیا در بخش کشاورزی و منابع طبیعی؛ شماره ۳.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۰-۷۳۶-۴
وضعیت فهرست نویسی: فیپا	
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۷.
موضوع	: بذرها -- صنعت و تجارت -- نمونه پژوهی
موضوع	: Seed industry and trade -- Case studies
موضوع	: بذرها -- صنعت و تجارت
موضوع	: Seed industry and trade
شناسه افزوده	: نوری، حسین، ۱۳۴۵ - ویراستار
شناسه افزوده	: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی. معاونت آموزش و ترویج کشاورزی. نشر آموزش کشاورزی
شناسه افزوده	: سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی. معاونت آموزش و ترویج کشاورزی
رده بندی کنگره	: HD۹۰۱۹
رده بندی دیویی	: ۳۸۲/۴۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۳۰۹۱۸۵

ISBN: 978-964-520-736-4
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۲۰-۷۳۶-۴

عنوان: مجموعه نشریات تجارب دنیا در بخش کشاورزی و منابع طبیعی؛ مقایسه تشکل‌های صنفی در صنعت بذر ایران با سایر کشورها (شماره ۳)
نویسنده: صمد مبصر
ویراستار علمی: حسین نوری
مدیر داخلی: شیوا پارسانیک
تهیه شده در: معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، دفتر شبکه دانش و رسانه‌های ترویجی
ناشر: نشر آموزش کشاورزی
صفحه آرا: نرگس بهادر
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
قیمت: رایگان
مسئولیت درستی مطالب با نویسنده است.

شماره ثبت در مرکز فن آوری اطلاعات و اطلاع رسانی کشاورزی ۵۸۳۱۴ به ۹۹/۰۷/۱۳ تاریخ است.

نشانی: تهران، خیابان آزادی، بین نواب و رودکی، پلاک ۲۰۵، معاونت آموزش و ترویج کشاورزی، طبقه ۱۲
تلفن: ۶۶۴۳۰۴۶۵ | تلفکس: ۶۶۴۳۰۴۶۴ | کد پستی: ۱۴۵۷۸۹۶۶۸۱

فهرست

صفحه	عنوان
۵	مقدمه
۷	گسترش خصوصی سازی در نظام رسمی بذر
۸	تشکل صنفی
۹	انتظارات از یک تشکل صنفی در صنعت بذر
۱۷	تجارب کشور بلغارستان
۱۹	تجارب کشور ایتالیا
۲۱	تجارب کشور مجارستان
۲۳	تجارب کشور تایلند
۲۵	تجارب کشور مصر
۲۷	تجارب کشور هند
۲۹	تجارب کشور استرالیا
۲۹	پایداری
۲۹	همگرایی
۳۰	همکاری
۳۰	رهبری
۳۱	تجارب کشور اروگوئه
۳۳	تجارب کشور یونان
۳۴	تجارب کشور فرانسه
۳۶	نتیجه گیری و جمع بندی
۳۷	منابع

مقدمه

جمعیت جهان به ویژه در سطح کشورهای در حال توسعه با سرعتی زیاد در حال افزایش است؛ عواملی نظیر بحران کم آبی، تخریب اراضی کشاورزی و تغییرات آب و هوایی ناشی از گرم شدن زمین به معضل تأمین غذا برای این جمعیت در حال رشد دامن زده است. این در حالی است که تخلیه روستاها از جمعیت مولد و مهاجرت به شهرها نیز مزید علت شده است. تخمین زده می شود تا سال ۲۰۵۰ میلادی، جمعیت شهرنشین دنیا به حدود ۷۰ درصد برسد (این در حالی است که در حال حاضر جمعیت شهرنشین ایران در حدود ۸۰ درصد است). از معضلات شهرنشینی، دور شدن از تولید و افزایش مصرف گرایی است. با شهرنشین شدن روستائیان مولد و روی آوردن به مصرف بیش تر، توان رقابت اقتصادی بخش کشاورزی با سایر بخش های اقتصادی، بیش از پیش کاهش یافته و انگیزه سرمایه گذاری در این بخش را سلب می نماید.

در چنین شرایطی که مقدار آب در دسترس برای بخش کشاورزی کاهش یافته، هزینه تأمین آب برای کشاورزی نیز به طور جدی بالاتر رفته است، اراضی مرغوب برای تولید نیز کاهش چشمگیری داشته است؛ نیاز به محصولات کشاورزی کیفی و سالم افزایش چشمگیری پیدا کرده است. پاسخ چنین معادله چندمجهولی در افزایش بهره وری در واحدهای تولیدی است. بهبود کمیت و کیفیت تغذیه، روش های نوین آبیاری هوشمند در کنار استفاده از ارقام جدید پرمحصول و متحمل به تنش های زنده و غیر زنده که حاصل فن آوری های نوین در اصلاح نباتات است، توانسته است به طور جدی عملکرد قابل فروش محصولات تولیدی در واحد سطح را افزایش داده و از این محل قسمتی از نگرانی های مرتبط با امنیت غذایی را تسکین دهد. این در حالی است که تمایل به استفاده از محصولات سالم و سبز (که به طور طبیعی عملکرد پایین تری نسبت به محصولات متداول دارند) در جوامع بشری به ویژه در مناطق برخوردار رو به افزایش است. با این

تفاسیر ضروری است برای حفظ سطح تولید فعلی، افزایش کیفیت محصولات و حتی افزایش تولید در سطح موجود، از دانش و فن آوری های نوینی استفاده شود که ضمن دارا بودن خصوصیات پیش گفته، سازگاری بیش تری با محیط زیست داشته و از اجزای کشاورزی پایدار به شمار روند.

برای انتقال چنین فن آوری های نو به کشاورزان، نقش بذر به عنوان حامل فن آوری برجسته خواهد بود. تولید بذرهایی با کیفیت و اصیلی که دارای ساختارهای ژنی مورد انتظار بوده و با انواع مختلفی از فن آوری ها مسلح شده باشند، پاسخ به معادله چندمجهولی تأمین غذای فردای جهان است.

گسترش خصوصی‌سازی در نظام رسمی بذر

سرآمد تمام تمهیدات علمی، فنی و اقتصادی که در جهت توسعه تولید بذر (بذر، نهال) به کار گرفته شده است، گسترش خصوصی‌سازی در تمامی مراحل تولید بذر (تحقیق، تولید، تکثیر، فرآوری و عرضه) است. ورود صنعت بذر و نهال در عرصه رقابت آزاد، موجب سرمایه‌گذاری وسیع در این رشته گردیده است که نتیجه آن افزایش تنوع ارقام مورد نیاز کشاورزان، بالا رفتن قدرت انتخاب آنان و افزایش کمی و کیفی محصولات کشاورزی بوده است. چنین استنباط می‌شود که انعطاف شرکت‌های خصوصی در مقابل تقاضای بازار داخلی و جهانی و تحولات اجتماعی و اقتصادی، سمت و سوی تحقیقات را به سرعت اصلاح و منطبق می‌سازد، در حالی که این انعطاف‌پذیری در بخش دولتی چندان مقدور نیست.

شرایط اولیه ایجاد ارقام گیاهی پرمحصول و سازگار این است که دولت‌ها شبکه قانونی و سیاست‌گذاری درست را برای موفقیت بخش خصوصی در تهیه، تولید و بازاریابی بذر فراهم نمایند. از اهداف برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه کشور که در ارتباط با توسعه زیرساخت‌های علوم از جمله کشاورزی بوده است، شامل توانایی پاسخگویی مراکز علمی، پژوهشی و آموزشی به نیازهای اجرایی کشور و همچنین گسترش نقش بخش خصوصی و تعاونی در این قلمرو بوده است. به موجب ماده ۶ قانون ثبت ارقام گیاهی و کنترل و گواهی بذر و نهال، سند ملی بذر و نهال و آیین‌نامه اجرایی منبعث از قانون بذر و نهال تهیه و تنظیم شد که براساس آن دولت، سازمان‌ها و مؤسسات ذیربط متعهد شدند که تمهیدات و تسهیلات لازم را برای فعالیت‌های بخش غیردولتی در جهت سرمایه‌گذاری در زمینه اصلاح ارقام، تولید، تکثیر، فرآوری، کنترل و نظارت، عرضه و صادرات بذر، نهال و یا موادرویشی قابل تکثیر را برای اشخاص حقیقی و یا حقوقی که واجد صلاحیت‌های فنی لازم هستند را فراهم آورند. متأسفانه به جز در زمینه تولید و نظارت بذر گواهی شده، در سایر زمینه‌های توصیه شده، تا کنون بخش خصوصی تمایلی به

سرمایه‌گذاری نشان نداده و یا ساز و کارهای اقتصادی و اجتماعی لازم برای فعالیت این بخش به وجود نیامده است. قوانین و آئین‌نامه‌های مرتبط با حفظ و نگهداری ژرم پلاسسم، آزمون‌های ارقام برای ثبت و تجاری‌سازی، کنترل و گواهی بذر، تجارت و مقررات قرنطینه‌ای در کشور تهیه و تدوین گردیده است. متأسفانه پیگیری اجرای قوانین جهت تسریع نظام خصوصی‌سازی بذر در کشور به‌کندی صورت می‌گیرد.

تشکل صنفی

واژه‌ی تشکل به یک گروه‌بندی اجتماعی گفته می‌شود که برای پیگیری و تحقق هدف‌های صنفی و شغلی یا سیاسی خود کوشش می‌کنند. هر کدام از این تشکل‌های صنفی یا سیاسی لزوماً دارای اساس‌نامه، آیین‌نامه داخلی و مرام‌نامه می‌باشند که در قالب آن اساس‌نامه و با رعایت آیین‌نامه داخلی و مصوبات و مقررات گروه‌بندی اجتماعی یا تشکل، به پیگیری فعالیت‌های خود می‌پردازند. از این رو می‌توان گفت که یک گروه‌بندی اجتماعی از نظر علم جامعه‌شناسی، ترکیب منظم و سازمان‌یافته‌ای از اشخاص هست که با مردم پراکنده و یا توده‌های غیرمنسجم اجتماعی تفاوت جامعه‌شناختی دارد، زیرا حرکت توده‌های سازمان‌نیافته و یا فاقد تشکل و بی‌انسجام، اثر کمی در نظام جامعه دارد. به عبارت دیگر از نظر علم جامعه‌شناسی توده‌های مردم ولو توده‌های هم‌دین و هم‌مسلك حتی با فرهنگ مشترک، جماعتی سازمان‌نیافته هستند که از عناصر پراکنده اجتماعی تشکیل شده‌اند و دارای ملغمه‌ای از معیارهای اجتماعی - فرهنگی هستند و یا هنجارهای گروهی، عادت‌های گروهی یا اخلاق گروهی متفاوتی در جامعه و از جمله در رفتارهای صنفی و شغلی خود نشان می‌دهند که باعث می‌شود تا هیچ‌گونه انسجام‌یافتگی به آن همه عناصر اجتماعی ندهد؛ در حالی که از نظر علم جامعه‌شناسی یک گروه‌بندی اجتماعی، گروهی منظم است و روابط معینی

میان اشخاص منظم برقرار می‌کند و رفتارهای ویژه‌ای را طبق الگوهای صنفی - فرهنگی ویژه بین آن عناصر اجتماعی رواج می‌دهد و به همین دلیل دوام تاریخی گروه‌بندی‌های اجتماعی باید بیش از دوام جمعیت‌ها و توده‌های پراکنده و بدون یک برنامه مدون منسجم یا به عبارتی اساس نامه و آیین نامه باشد.

انتظارات از یک تشکل صنفی در صنعت بذر

همان‌گونه که پیش‌تر عنوان شد، نظام بذر رسمی، سیستمی است که هوشمندانه پایه‌ریزی شده است تا با به کارگیری یک سری فرآیندهای مرتبط به هم، به تولید محصول مشخصی که همان بذر گواهی شده ارقام اصلاح شده است، بیانجامد. این زنجیره معمولاً با گزینش گیاهان اصلاح شده آغاز می‌گردد که نتیجه آن انواع مختلفی از ارقام زراعی از جمله هیبریدهاست و لازم است این ارقام از مجاری رسمی معرفی و نگهداری شوند. در چنین نظامی، بذر طبق برنامه‌های مدون و تحت کنترل‌های کیفی توسط واحدهای تخصصی تولید می‌شود. نظام کنترل کیفی بذر می‌تواند مبتنی بر یک برنامه کنترل و گواهی بذر و یا بر اساس خود اظهاری در مورد کیفیت درج شده روی برچسب بذر توسط تولیدکنندگان باشد. در این سیستم توزیع و فروش بذر گواهی شده از طریق نمایندگی‌های رسمی مشخص که فعالیت تجاری دارند، صورت می‌گیرد. اساس یک نظام رسمی بذر، بر تمایز آشکار بین بذر و دانه استوار است.

تشکل‌های صنفی فعال در صنعت بذر قادر هستند با درک صحیح شرایط سیاسی، اجتماعی و اقتصادی حاکم بر فعالیت صنفی آن‌ها، ضمن سرمایه‌گذاری مشترک در آن دسته از فعالیت‌ها که به تنهایی قادر به فعالیت نیستند، در سایر فعالیت‌ها نیز با ایجاد فضای رقابتی عادلانه، به پایداری فعالیت جمعی خود اهتمام داشته باشند. اهم فعالیت‌هایی که تشکل‌های صنفی فعال در صنعت بذر در آن‌ها فعال بوده یا تمایل به فعالیت دارند به شرح زیر است:

۱. شفاف‌سازی مسائل بذور کشور، ایجاد آمادگی برای واگذاری کامل اجزای صنعت بذور به بخش خصوصی و پیگیری مسائل خصوصی سازی؛ لازمه این امر به وجود آمدن بخش‌های خصوصی است که ضمن دارا بودن زنجیره کامل فرآیندهای مورد نیاز برای فعالیت، از بلوغ کامل برای اداره خود و ایجاد ارتباط با سایر واحدهای درون بخشی برخوردار باشند. نظام کنترل کیفی را در مجموعه خود ایجاد نموده و قادر باشند در بستری خود منتقد، از ایجاد رقابت‌های منصفانه درون بخشی حمایت نمایند.

۲. ارائه تکنولوژی‌های مناسب به تولیدکنندگان بذور (اعضاء تشکل)؛ دستیابی به فن‌آوری‌های نوین نیاز به ایجاد زیرساخت‌های لازم و سرمایه‌گذاری فراوان دارد که مطمئناً برای اعضای تشکل به صورت انفرادی غیر اقتصادی و غیر ممکن باشد. ایجاد صندوقی با مشارکت اعضای تشکل برای دستیابی به چنین فن‌آوری‌هایی که رشد آتی بخش را تضمین می‌نماید، از ضروریات به شمار می‌رود. فن‌آوری‌هایی که از طریق مشارکت همه اعضای ایجاد می‌گردند، در اختیار اعضای قرار گرفته و پشتیبانی‌های لازم نیز ارائه خواهد شد.

۳. ایجاد عرصه‌های لازم برای حضور مطمئن سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی؛ سرمایه‌گذاری در صنعت بذور همانند سرمایه‌گذاری در سایر بخش‌های اقتصادی، نیازمند زیرساخت‌های مطمئن و مجموعه قوانین و مقرراتی است که امنیت و بالندگی سرمایه را تضمین نماید. تنها تشکل‌های صنفی قادر هستند با ایجاد دیالوگ با بخش‌های دولتی و قانون‌گذاری، نسبت به فراهم‌سازی زیرساخت‌ها و تدوین و یا اصلاح قوانین و مقررات موجود برای اطمینان از امنیت لازم جهت سرمایه‌گذاری صاحبان سرمایه از داخل یا خارج از کشور اقدام نمایند.

۴. اطلاع‌رسانی در خصوص روند تولید بذور و نهال در داخل کشور؛ مطالعه بازار اولین قدم برای ورود بخش‌های اقتصادی به فعالیت‌های مرتبط هستند.

شاید مطالعه بازار هدف (شامل نیاز بازار داخل و نگاهی به بازارهای منطقه) همراه با درک صحیح برنامه‌های توسعه‌ای بخش سیاست‌گذار دولتی، برای تک تک اعضای یک تشکل صنفی بسیار پرهزینه و زمان‌بر بوده و انجام تکراری چنین فعالیت‌هایی از منظر اقتصاد ملی نیز نوعی اتلاف منابع باشد. لازم است تا تشکل صنفی با مطالعه همه جانبه شرایط تولید بذر و نهال کشور، مطالعه فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در این فعالیت اقتصادی، نتایج را به صورت بسته‌های مشورتی در اختیار اعضاء قرار داده تا ضمن جلوگیری از فعالیت‌های تکراری و تجمعی، زمینه‌ساز ورود اعضاء به همه بخش‌های مورد نیاز شود.

۵. اطلاع‌رسانی از وضعیت بازارهای داخلی و خارجی به تولیدکنندگان بذر و نهال؛ مطالعه مستمر بازارهای هدف (داخل و خارج کشور)، پایش مستمر فعالیت رقبای بازار، تأثیرات تغییرات اقتصادی کشور و نحوه تأثیرگذاری آن‌ها بر فعالیت‌های صنعت بذر، از اهم اموری است که یک تشکل صنفی بایستی با جدیت دنبال نموده و ضمن گزارش نتایج به دست آمده از چنین پایش‌هایی به اعضای خود، توصیه‌های لازم را با توجه به وضعیت پایش آمده بنماید.

۶. اطلاع‌رسانی به کشاورزان نسبت به تنوع و کیفیت بذرهای عرضه شده از منابع داخلی و خارجی؛ حیات‌بالنده یک صنعت بذر و یا نهال، به استمرار و پایداری تولید کیفی بهره‌برداران بخش که کشاورزان و باغداران هستند، مرتبط است. کشاورزان آخرین حلقه و مهم‌ترین حلقه در زنجیره تولید عرضه بذر قرار دارند. شفافیت در تولید و عرضه بذر، ارائه اطلاعات درست و به موقع به کشاورزان در خصوص بذرهای موجود در بازار از منابع داخلی و خارجی، ضمن کمک به عادلانه ترشدن رقابت‌های موجود، عرصه برای فعالین جدی و درست‌کار فراهم نموده و زمینه‌ساز حذف شرکت‌های ضعیف و احیاناً متقلب از عرصه فعالیت در صنعت بذر خواهد شد.

۷. رفع موانع دستیابی کشاورزان به بذر مورد نیاز (از منابع داخلی یا خارجی)؛ حق هر کشاورزیست که بتواند بذر رقم مورد نیاز خود را در زمان مورد نظر، با بالاترین کیفیت و منطقی‌ترین قیمت تهیه نماید. ایجاد چنین بستری مستلزم حذف قوانین و مقررات رانت‌زا، جلوگیری از وقوع رقابت‌های ناعادلانه و شفافیت در بازار است. بدیهی است تشکلی قادر است به چنین اهدافی دست یابد که ابتدا قادر باشد فعالیت‌های رقابتی غیرعادلانه و مبتنی بر رانت را در درون خود حذف نموده و در قدم بعدی به چنین اقداماتی در سایر بخش‌های مرتبط، بپردازد.

۸. رفع موانع سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی در صنعت بذر کشور؛ همان‌گونه که پیش‌تر عنوان شد، موانع سرمایه‌گذاری در صنعت بذر، بیش‌تر از قوانین و مقررات عام اقتصادی هر کشور متأثر هستند تا از قوانین و مقررات اختصاصی صنعت بذر. تنها یک شکل صنفی فراگیر و قدرتمند قادر است تا در دیالوگ با بخش‌های اقتصادی دولتی به گون‌های پیش‌رود که ضمن کاهش موانع سرمایه‌گذاری، امنیت لازم را برای سرمایه‌گذاران فراهم نماید.

۹. ایجاد زمینه مساعد برای عرضه بذرهای تولید داخل به بازارهای خارجی، بررسی زیرساخت‌ها، امکانات، توانمندی‌ها و فرصت‌های موجود در بخش‌های مختلف تولیدی صنعت بذر کشور حاکی از آن است که توان تولید بسیار فراتر از نیاز داخلی بوده و ادامه حیات فعالین اقتصادی چنین بخش‌هایی در گرو ایجاد بازارهای جدید از طریق صادرات بذر می‌باشد. مطالعه بازارهای جدید در سایر کشورها به ویژه کشورهای منطقه، اطلاع دقیق از قوانین و مقررات حاکم بر ثبت، تجاری‌سازی و واردات بذر چنین کشورهایی و ایجاد نمایشگاه‌های اختصاصی برای عرضه محصولات صنعت بذر کشور در بازارهای هدف، از زمره فعالیت‌هایی هستند که بایستی تشکل صنفی برای ایجاد و تحقق بازارهای جدید برای تولیدات اعضای خود، دنبال نماید.

۱۰. شناسایی کمبودهای زنجیره تولید بذر و اعلام آن به علاقه‌مندان برای سرمایه‌گذاری؛ بدیهی است که تمامی بخش‌های موجود در صنعت بذر کشور به یک اندازه شناخته شده و جذاب نیستند. این بدین معنی خواهد بود که در برخی از فعالیت‌ها با تراکم فعال و سرمایه‌گذار مواجه بوده و برخی از بخش‌ها فراموش شده و به حال خود رها شوند. نقش تشکل صنفی در شناسایی کلیه فعالیت‌های موجود و محتمل، می‌تواند ضمن ایجاد رقابت معقول، از تراکم فعالیت در یک بخش و کسری فعالیت در برخی از فعالیت‌های دیگر بکاهد. این مهم با تولید کتابچه‌های مرتبط با زمینه‌های فعالیت و سرمایه‌گذاری که در اختیار علاقه‌مندان قرار گیرد، شکل عمومی‌تری به خود خواهد گرفت.

۱۱. پیشنهاد قوانین و مقررات لازم برای اعتلای صنعت بذر کشور به نهادهای قانون‌گذاری؛ بدیهی است که قوانین و مقررات حاکم بر صنعت بذر نه تنها شمولیت کافی را نداشته، بلکه در جهاتی نیز ممکن است مانع و رافع فعالیت‌های آن باشد. همان‌گونه که در دو سال اخیر، آیین‌نامه معرفی ارقام گیاهی با مشارکت تشکل‌های صنفی مرتبط، بازنگری گردید، لازم است تا به صورت مستمر پیشنهادهای لازم برای وضع قوانین جدید و یا بازنگری در قوانین و مقررات موجود از سوی تشکل صنفی ارائه شود.

۱۲. همکاری مستمر با دولت در جهت ایجاد تحول لازم و روند تکاملی در صنعت بذر و نهال؛ بایستی توجه داشت که میزان موفقیت هرگونه تشکل صنفی از جمله تشکل‌های صنفی فعال در صنعت بذر، وجود قوانین بالادستی مساعد و فراگیری تشکل مورد نظر است. یکی از بهترین قوانینی که در زمینه فعالیت تشکل‌های صنفی و ارتقای نقش آن‌ها در بستر اقتصادی کشور به تصویب و اجرا درآمده است قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار (مصوب ۱۳۹۰) است. این قانون ضمن به رسمیت شناختن تشکل‌های صنفی و اعطای نقش بیش‌تر در

تصمیم‌سازی ملی، در مواد مختلف دستگاه‌های دولتی و حاکمیتی را موظف نموده که در تدوین و بازنگری مقررات، اصلاح آیین‌نامه‌ها و شیوه‌نامه‌ها، نظرات تشکل‌ها را اخذ و منظور نماید. همچنین ماده ۵ قانون یاد شده، اتاق‌های بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی را موظف نموده ضمن ایجاد تشکل برای فعالیت‌های فاقد تشکل، زمینه ادغام و فراگیری تشکل‌های موازی را فراهم نماید.

تجربیات مختلف در کشور برای ایجاد تشکل صنفی در زمینه‌های مختلف تولید و تجارت بذر حاکی از آن است که به دلایل مختلف این تشکل‌ها نتوانسته‌اند انتظارات اعضای خود را به‌طور قابل قبولی برآورده نموده؛ ضمن ایجاد انشقاق و تشتت در برخی، به سکون برخی دیگر انجامیده است. در بخش بعدی این نگارش سعی خواهد شد با واکاوی شکل‌گیری، فعالیت و انشقاق یا سکون چنین تشکل‌هایی در ایران و دنیا، زمینه را برای ایجاد تشکل‌های صنفی پاسخگو، تأثیرگذار و فراگیر فراهم نماییم.

متأسفانه در کشورمان ایران، تشکل صنفی فراگیری که در صنعت بذر بتواند تمام بازیگران و دست‌اندرکاران این صنعت را پوشش دهد وجود ندارد؛ در گذشته برخی از تولیدکنندگان بذر محصولات کشاورزی مختلف حسب نیاز و احتیاج خود اقدام به تشکیل انجمن یا اتحادیه صنفی مرتبط با محصول مورد نظر برای تولید بذر بودند تا بتوانند از این طریق قدرت چانه‌زنی و مطالبه‌گری خود را در مقابل بخش دولتی و حاکمیت افزایش دهند. در این مقوله به مهم‌ترین این انجمن‌ها و تشکل‌های صنفی اشاره می‌نماییم.

بزرگ‌ترین تشکل صنفی موجود در صنعت بذر کشور مربوط به انجمن صنفی تولیدکنندگان بذر اصلاح شده است که با موضوع تولید بذر گندم و جو در سال ۱۳۸۷ تشکیل شد و با داشتن بیش از ۱۶۰ شخص حقیقی و شرکت عضو انجمن، شاید بتوان بزرگ‌ترین تشکل صنفی صنعت بذر کشور تلقی نمود. با توجه به این که

تولیدکنندگان بذر گندم و جو به سفارش دولت محصول بذری خود را تولید می‌نمایند و براساس برنامه ابلاغی دولت اقدام به فروش نموده و با توجه به این که قسمتی از هزینه تمام شده بذر تولیدی به عنوان یارانه از سوی دولت متقبل می‌گردد با توجه به موارد ذکر شده انجمن صنفی تولیدکنندگان بذر اصلاح شده که مخصوص تولیدکنندگان بذر غلات است بیش‌ترین ارتباط را با بخش‌های دولتی داشته و شاید به عنوان یک تشکل صنفی مؤثرترین پیگیری و حل مشکلات اعضای صنف خود را انجام داده است.

کانون تولیدکنندگان سیب زمینی بذری ایران شاید یکی از قدیمی‌ترین تشکل‌های صنفی صنعت بذر کشور باشد که در سال ۱۳۷۸ و با همت معاون وقت زراعت وزارت کشاورزی تشکیل شد و هدف از تشکیل این تشکل صنفی به نوعی سامان‌دهی تولید بذر سیب زمینی در کشور بود. کانون تولیدکنندگان سیب زمینی بذری در حدود دو دهه فعالیت صنفی خود توانسته است که برای سامان‌دهی تولید بذر سیب زمینی در داخل کشور و همچنین واردات بذر از خارج، تأثیرات مثبتی را در تولید محصول مهم سیب زمینی کشور انجام دهد. تولید بذر ذرت در کشور تا پیش از سال ۱۳۷۶، اختصاصاً در دو کشت صنعت دولتی مغان و پارس تولید می‌شد. با حمایت‌های وزارت کشاورزی وقت و از سال ۱۳۷۶ بخش خصوصی وارد عرصه تولید بذر ذرت هیبرید کشور شد و از آنجایی که بیش از ۹۰ درصد تولید بذر این محصول در منطقه مغان استان اردبیل تولید می‌شد، تشکل صنفی تحت نام انجمن صنفی کارفرمایی تولیدکنندگان بذر ذرت پارس‌آباد و بیله‌سوار تشکیل شد و مانند بقیه تشکل‌های صنفی موجود در صنعت بذر، هدف از تشکیل این انجمن ایجاد وحدت رویه در اتخاذ سیاست‌های تولیدی و مهم‌تر از آن تنظیم بازار برای محصولات بذری از قبیل سطح زیر کشت تولید بذر و همچنین قیمت‌گذاری محصول تولیدی بود که متأسفانه به دلایلی که

بسیاری از تولیدکنندگان جدید بدون پشتوانه فنی در سال‌های میانی دهه هشتاد وارد تولید بذر شدند، این شکل صنفی کم‌رنگ شد و اخیراً با سامان‌دهی تولیدکنندگان بذر ذرت به نوعی احیاشده و سعی در پیگیری مطالبات صنفی خود را دارد.

دو شکل صنفی دیگری که مولود تغییر شرایط اقتصادی در کشور در سال‌های پایانی دهه هشتاد شمسی بودند و در ذیل اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران تشکیل شدند شامل: انجمن صنفی تولیدکنندگان بذر اصلاح‌شده و همچنین انجمن صنفی واردکنندگان بذر اصلاح‌شده بود. متأسفانه از زمان تأسیس انجمن صنفی تولیدکنندگان بذر اصلاح‌شده، فعالیتی به جز انتخاب هیأت مدیره نداشته و عملاً بی‌تأثیر در فعالیت‌های صنعت بذر کشور بوده است ولی انجمن صنفی واردکنندگان بذر اصلاح‌شده که هسته اصلی آن واردکنندگان بذر سبزی و صیفی هستند، توانسته است نقش مؤثر و فعالی در حل و فصل مطالبات صنفی اعضای خود داشته باشد؛ هرچند این انجمن تاکنون نتوانسته است به صورت فراگیر کلیه شرکت‌های واردکننده بذر محصولات دیگر مانند بذر چغندر قند، بذر سیب‌زمینی را نیز به عضویت انجمن صنفی خود تشویق و ترغیب نماید.

در ادامه نوشتار، به ساختارهای موجود شکل‌های صنفی صنعت بذر چند کشور دنیا اشاره شده و در انتها به صورت اجمالی سعی خواهد شد با بهره‌گیری از تجربیات و ساختار شکل‌های صنفی صنعت بذر دنیا، برای بهتر و فعال شدن شکل‌های بذری کشور، پیشنهادهاتی را ارائه نمود.

تجارب کشور بلغارستان

انجمن صنعت بذر کشور بلغارستان^۱ تشکیلاتی غیردولتی است که برای پیگیری اهداف تجاری بخش‌های خصوصی فعال در صنعت بذر این کشور به وجود آمده است. انجمن صنعت بذر بلغارستان عضو اتحادیه بذر اروپا بوده و تلاش در جاری‌سازی قوانین و مقررات اتحادیه بذر اروپا را در کشور بلغارستان دنبال می‌کند که این قوانین و مقررات شامل ثبت رقم، گواهی بذر، بهداشت گیاهی، ضدعفونی بذر و مبارزه علیه تولید و قاچاق بذر غیرقانونی است که بین کشورهای عضو اتحادیه اروپا در جریان است. این انجمن معتقد است که جاری‌سازی قوانین و مقررات اتحادیه بزرگ اروپا در سطح کشور بلغارستان به حفظ تنوع زیستی در اراضی بخش کشاورزی و همچنین بهره‌وری تولید در بخش کشاورزی کمک خواهد کرد اهدافی که برای انجمن صنعت بذر بلغارستان ترسیم شده است شامل پشتیبانی و مشاوره در زمینه پروژه‌های کلان اتحادیه اروپا هست که در سطح کشورهای عضو از جمله بلغارستان در حال اجرا است و همچنین همکاری و گفت‌وگوی صریح با وزارت کشاورزی بلغارستان در زمینه علایق و نیازهای مشترک صنعت بذر و اعضای این انجمن ترسیم شده است و همچنین به عنوان یک هدف حمایت و حفاظت از نیازمندی‌های اعضای انجمن که به صورت حرفه‌ای در همکاری با سایر تشکیلات در حال جریان هست. یکی از اهداف دیگر مبارزه علیه بذر غیرقانونی و غیر گواهی شده است؛ برای این منظور اعضا در چهارچوب قانون برای فعالیت تأییدیه‌ای را دریافت می‌نمایند تا شمولیت و چهارچوب فعالیت صنعت بذر به صورت صریح و روشن مشخص باشد. براساس این تعریف اعضای قانونی که براساس قوانین و مقررات کشور بلغارستان به وجود آمده‌اند و فعالیت‌های در زمینه اصلاح ارقام، گزینش ارقام، آزمون ارقام، تکثیر بذر، فرآوری و عرضه و فروش بذر در بازار را می‌توانند داشته باشند. انجمن صنعت بذر بلغارستان بر این اساس تصویر یا نقشه راهی را برای خود ترسیم کرده است

1. Bulgaria Seed Industry Association

که شامل همکاری با تشکیلات مشابه در سطح ملی و سطح بین‌المللی برای تقویت علایق و نیازهای اعضا می‌باشد. همچنین یکی از وظایفی که بر عهده این انجمن است این که ابزارها، اطلاعات فنی و علمی و همچنین مشورت‌های قانونی را به اعضای انجمن صنعت بذر بلغارستان ارائه نمایند. در این راستا حتی انجمن اقدام به بررسی‌های مزرعه‌ای و آزمون‌های ارقام برای آن دسته از شرکت‌های عضو می‌نماید که خود به تنهایی قادر به انجام آن نبوده و یا از نظر اقتصادی مقرون به صرفه نیست. مهم‌ترین شکل ارائه خدمات فنی انجمن به اعضای خود، ارائه بسته‌های آموزشی در زمینه‌های مختلف صنعت بذر به اعضا و کارکنان آن‌هاست. جالب توجه این است که یکی از وظایف آموزشی که بر عهده این انجمن است، آموزش کشاورزان و فراهم‌سازی اطلاعات و دانش لازم در خصوص مفهوم تراریخته و آثار کشت تراریخته برای کشاورزی بلغارستان است.

عالی‌ترین مرجع تصمیم‌گیری انجمن صنعت بذر بلغارستان هیأت مدیره است که این هیأت مدیره توسط مجمع عمومی برای مدت ۲ سال انتخاب می‌شود و هیأت مدیره شامل رئیس و اعضا می‌باشد که رئیس از بین منتخبین مجمع عمومی و با رأی اعضای هیأت مدیره انتخاب می‌شود؛ عضویت در انجمن صنعت بذر بلغارستان به دو صورت عضویت کامل و عضویت وابسته است، در عضویت کامل تمام شرکت‌هایی که به نوعی در زمینه تولید، فرآوری بذر و اصلاح ارقام فعال هستند با محوریت کشور بلغارستان یا فعال در حداقل دو کشور اروپایی هستند، می‌توانند عضو شوند. شرکت‌هایی که تنها به عنوان شرکت‌های به‌نژادی تمایل به عضویت در انجمن صنعت بذر را دارند، باید قبلاً گواهی فعالیت‌های به‌نژادی را از دولت دریافت کرده باشند و فعالیت آن‌ها شامل ارقامی است در کاتالوگ اتحادیه اروپا باشد. اعضای وابسته‌ای هستند که در زمینه‌هایی به نوعی مرتبط ولی غیرمستقیم صنعت بذر از قبیل تجارت و تولید ماشین‌آلات فرآوری و فعالیت‌های مشابه فعال باشند و این شرکت‌ها می‌توانند عضو انجمن صنعت بذر بلغارستان بدون حق رأی شوند.

تجارب کشور ایتالیا

انجمن بذر ایتالیا^۱ سازمانی تجاری است که صنعت بذر ایتالیا را در سطح ملی تمثیل می نماید و شامل فعالیت های به نژادگران گیاهی، شرکت های تولید بذر و عرضه بذر به طور انحصاری است. این انجمن در سال ۱۹۴۶ تشکیل شد و حافظ منافع و ادامه دهنده فعالیت های انجمنی موصوف به انجمن واردکنندگان و صادرکنندگان بذر گراس ایتالیا^۲ است که در سال ۱۹۲۱ تشکیل شده بود. از اول ژانویه سال ۲۰۱۰، نام این انجمن برای یکسان سازی و ادغام با انجمن به نژادگران گیاهی ایتالیا^۳ به Assosementi تغییر یافت. این انجمن عضو اتحادیه بذر اروپا (ESA) و فدراسیون بین المللی بذر (ISF^۴) است. اطلاع رسانی و به روز نگه داشتن اطلاعات شرکت های عضو نسبت به قوانین و مقررات، نوآوری های صنعت بذر و همچنین مباحثات بین دست اندرکاران صنعت بذر، از وظایف این انجمن ذکر شده است. برگزاری نشست های ادواری بین شرکت های عضو و سایر بخش ها برای ردیابی مشکلات موجود و ارائه راهکار مانند بیان مسائل، مشکلات و درخواست های اعضا نزد مجامع و سازمان های ملی مانند وزارت کشاورزی، سازمان های استانی، آژانس ملی بذر تأیید شده^۵ و... از دیگر وظایف این انجمن است که این مهم را از طریق همکاری و هماهنگی با سایر تشکیلات های مرتبط با بذر مانند مؤسسات تحقیقاتی دولتی و دانشگاه ها انجام می دهد.

این انجمن با نظرخواهی و هم فکری شرکای تجاری خود، نسبت به پیگیری منافع تجاری و ملی صنعت بذر ایتالیا نزد اتحادیه بذر اروپا و فدراسیون بین المللی بذر می نماید.

1. Italian Seed Association (Assosementi)
2. Italian Association of Importers Exporters grass seed
3. Italian Association of breeders of plant varieties (Assoseme)
4. International Seed Federation
5. National Agency Elected Seeds

ساختار تشکیلاتی این انجمن شامل رئیس و نایب رئیس انجمن و رؤسای گروه‌های کاری شامل: گروه به‌نژادگران گیاهی، گروه بذر غلات، گروه بذر گیاهان صنعتی، گروه بذر علوفه و گروه بذر سبزی و صیفی است. در حال حاضر ۱۴۹ شرکت عضو این انجمن هستند. فعالیت‌های شرکت‌های عضو این انجمن با همکاری بیش از ۱۵ هزار پیمانکار بذری و در بیش از ۱۹۵ هزار هکتار مزرعه تولید بذر صورت می‌گیرد که با توجه به ماهیت گیاه، در اقصی نقاط کشور ایتالیا پراکنده هستند. ارزش بذرهای تولیدی اعضای این انجمن بیش از ۷۰۰ میلیون یورو می‌باشد که مهم‌ترین آن‌ها بذر غلات و در رده بعدی بذر ذرت قرار دارد.

با توجه به روند رو به رشد تولید محصولات کشاورزی ارگانیک در ایتالیا و اتحادیه اروپا، صدور گواهی برای بذر ارگانیک در کشور ایتالیا بر عهده انجمن بذر ایتالیا گذارده شده است و این انجمن براساس پروتکل‌های استاندارد تعریف شده، بر تولید بذر چنین محصولاتی نظارت نموده و در نهایت برای آن‌ها گواهی ارگانیک صادر می‌نماید. عضویت شرکت‌های به‌نژادی، تولید و عرضه بذر در انجمن بذر ایتالیا اجباری است و به موجب قانون همه شرکت‌ها بایستی به عضویت این انجمن درآیند.

تجارب کشور مجارستان

انجمن بذر مجارستان^۱ با توجه به نیاز به ایجاد بستری رقابتی و به دور از تنگنای بازار بذر، در سال ۱۹۹۳ تشکیل شد. از اهداف اولیه این انجمن می‌توان به هماهنگی نیازها و علایق بازیگران اصلی صنعت بذر (به‌نژادگران، فروشندگان، تولیدکنندگان و فرآوری‌کنندگان بذر) و افزایش قدرت چانه‌زنی اعضای انجمن در مقابل نهادهای حاکمیتی (مانند پارلمان و وزارت کشاورزی و سازمان‌های وابسته به آن) اشاره نمود. این انجمن با ارائه پیشنهادات مکتوب خود، حتی در فرآیند قانون‌گذاری مشارکت می‌نماید.

انجمن بذر مجارستان تشکل صنفی غیرانتفاعی است که اعضای آن اشخاص حقیقی و یا حقوقی فعال در فعالیتهای مختلف صنعت بذر (به‌نژادی، تولید و فرآوری بذر، تجارت و صادرات بذر) هستند و عضویت در این انجمن برای فعالیت صنعت بذر، به موجب قانون اجباری است.

هزینه‌های انجمن از محل حق عضویت اعضا تأمین می‌شود؛ حق عضویت مبلغ ثابتی نبوده و بر مبنای فعالیت اقتصادی عضو تعیین و پرداخت می‌شود. مؤسسات تحقیقاتی و اصلاح نباتات، تعاونی‌های بزرگ کشاورزی، شرکت‌های بذر چندملیتی و تعداد زیادی از شرکت‌های خصوصی از جمله اعضای این انجمن هستند. در حال حاضر انجمن بذر مجارستان بیش از ۷۵۰ شرکت بذر را نمایندگی می‌کند.

انجمن بذر مجارستان به نمایندگی از اعضای خود که صنعت بذر مجارستان هستند، در رویدادها و مجامع بین‌المللی حضور دارد و نتایج و دستاوردهای این حضور را با اعضای خود به اشتراک می‌گذارد. این انجمن با چندین سازمان و اتحادیه تخصصی منطق‌های و بین‌المللی صنعت بذر مانند اتحادیه بذر اروپا،

1. Szakmakozó Szervezet és Termektanács

فدراسیون جهانی بذر، تعاونی‌های کشاورزان و کشاورزی اروپا^۱، سازمان مشترک المنافع ذرت^۲ و انجمن همکاری‌های بذر اکراین به عنوان عضو یا همکار در ارتباط و همکاری است.

عالی‌ترین نهاد تصمیم‌سازی این انجمن، مجمع عمومی است که با حضور اعضای پیوسته رسمیت یافته و اعضای هیأت مدیره را انتخاب می‌نمایند. با انتخاب هیأت مدیره، رئیس انجمن، مدیر اجرایی و مشاور فنی انتخاب شده و عملیات اجرایی از طریق سه کمیته: کمیته تولیدکنندگان بذر، کمیته مالکان رقم و کمیته تجار بذر عملیاتی می‌گردد.

سالانه حدود ۱۳۰ هزار هکتار مزرعه بذری در مجارستان احداث می‌گردد که از این مزارع حدود سیصد هزار تن بذر محصولات گیاهی مختلف در طبقات مختلف تولید و به بازار داخل و خارج از مجارستان عرضه می‌گردد.

---

1. COPA-COGECA

2. The Organisation Serving the Interests of Maize (CEPM)

تجارب کشور تایلند

در سال ۱۹۸۲، "باشگاه بذر"^۱ با تلاش مشترک دولت و بخش‌های خصوصی ایجاد شد تا به عنوان یک مرکز رسمی برای هماهنگی سازمان‌های مختلف دولتی، بخش خصوصی و سازمان‌های بین‌المللی در راستای توسعه صنعت بذر کشور و تولید بذرهای با کیفیت و کافی برای عرضه به کشاورزان فعالیت کند. بعداً، در سال ۱۹۹۰، آقای پتچارات واناپی^۲ به عنوان اولین رئیس باشگاه بذر پیشنهاد کرد تا این انجمن با استفاده از نام "انجمن بذرهای زراعی تایلند"^۳ ادامه فعالیت دهد. در ۳۱ آگوست ۱۹۹۰، "انجمن بذرهای زراعی تایلند" به طور رسمی تأسیس شد و نقش اساسی در تبادل دانش، تخصص و تجربه برای افراد علاقه‌مند در صنعت مرتبط با بذر ایفا کرد. در تاریخ ۲۶ نوامبر ۱۹۹۲، "انجمن بذرهای زراعی تایلند" به عنوان "انجمن بذر تایلند (SAT)"^۴ تغییر نام یافت و اساس نامه آن اصلاح شد. کمیته اجرایی متعاقباً در همان سال با یک دوره ۳ ساله تشکیل شد. انجمن بذر تایلند حتی قبل از تأسیس آن در سال ۱۹۹۴، با انجمن بذر آسیا و اقیانوس آرام (APSA)^۵ هماهنگی و همکاری داشته است. در آن زمان، رئیس وقت انجمن بذر تایلند، انجمن بذر آسیا و اقیانوسیه را متقاعد کرد تا APSA دفتر مرکزی خود را در تایلند افتتاح نماید. انجمن بذر تایلند نقش مهمی در سازمان‌دهی همایش بذر آسیا برای اولین بار در سال ۱۹۹۴ در Chiang Mai، برای دومین بار در سال ۱۹۹۹ در بانکوک و برای دهمین کنفرانس بذر آسیا که در سال ۲۰۰۳ در بانکوک برگزار شد، داشته است.

1. Seed Club
2. Petcharat Wannapee
3. The Crop Seed Association of Thailand
4. The Seed Association of Thailand (SAT)
5. Asian Pacific Seed Association (APSA)

اهداف انجمن بذر تایلند این موارد است:

- ◀ محلی برای تبادل دانش، تخصص و تجربیات بین اعضای علاقه‌مند به فن‌آوری بذر و زمینه‌های مرتبط
  - ◀ مرکزی برای ایجاد و توسعه روابط بین اعضای علاقه‌مند به فن‌آوری بذر و زمینه‌های مرتبط
  - ◀ مجموعه‌ای از ایده‌های نو برای توسعه فن‌آوری بذر و صنعت بذر و مرکز ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای مرتبط با صنعت بذر
  - ◀ ارائه خدمات مشاوره‌ای مرتبط با قوانین و مقررات دولت در مورد بذر
  - ◀ خدمات اطلاع‌رسانی در زمینه‌های مرتبط به بخش‌های دولتی و خصوصی، اعضا و سایر افراد علاقه‌مند.
  - ◀ بسترسازی برای همکاری بین سازمان‌های دولتی، شرکت‌های دولتی و بخش‌های خصوصی که در امر اصلاح نباتات، تولید بذر و تجارت بذر در سطح ملی و بین‌المللی درگیر هستند.
- این انجمن مشی فعالیت خود را صنفی و غیرسیاسی اعلام نموده است. نوع عضویت در انجمن بذر تایلند به صورت عضویت عادی (شامل اشخاص حقیقی و حقوقی) و عضویت افتخاری است. هزینه‌های این انجمن از محل پرداخت حق عضویت اعضا تأمین می‌گردد.
- کمیته اجرایی انجمن بذر تایلند عالی‌ترین رده اجرایی انجمن است و موظف است تا سیاست‌ها و تدوین بودجه و نظارت بر مدیریت فعالیت‌های اجرایی و مالی را در راستای سیاست‌های کلان توافق شده پایش و مدیریت نماید. تعداد اعضای کمیته اجرایی نباید از ۱۵ نفر کم‌تر و بیش از ۳۰ نفر باشد.

تجارب کشور مصر

انجمن صنعت بذر مصر^۱ یک انجمن غیرانتفاعی است که به عنوان نماینده صنعت بذر کشور مصر از نیازها و خواست‌های اعضای خود حمایت نموده و این خواست‌ها را به سمع و نظر افراد مرتبط می‌رساند. هدف مهم و اصلی انجمن صنعت بذر مصر، مشارکت با همه مقامات ذیربط مصر به نمایندگی از اعضای آن برای حفاظت منافع در امور مربوط به بذر، به ویژه در مورد ارتقاء قوانین و مقررات کارآمد، مؤثر و منصفانه صنعت بذر است. انجمن صنعت بذر مصر در سال ۲۰۰۶ شکل گرفت و طبق قانون شماره ۲۰۰۲/۸۴ سازمان‌های مردم‌نهاد و انجمن‌های مصر، که ذیل قانون شماره ۲۶۱۸، ثبت شد.

براساس آئین‌نامه اجرائی، مجمع عمومی هیأت مدیره ۹ نفره را انتخاب می‌کند. هیأت مدیره سپس رئیس، معاون رئیس، خزانه‌دار، دبیرکل و ۵ عضو هیأت مدیره را انتخاب می‌کند. دوره معمول هیأت مدیره شش سال است که یک سوم از مدیران هر دو سال یک بار با انتخاب جا به جا می‌شوند. هیأت مدیره کلیه اختیارات قانونی، قدرت و مسئولیت اجرا و دستیابی به اهداف و سیاست‌های مصوب مجمع عمومی و اعضا را دارد.

عضویت در این انجمن برای کلیه شهروندان و اشخاص ساکن مصر که درگیر در تحقیقات و فن‌آوری بذر، به‌نژادی گیاهی، تولید، بازاریابی، توزیع بذر و فعالیت‌های مرتبط با محصولات و خدمات محصولات کشاورزی و باغی هستند، مجاز می‌باشد. عضویت در این انجمن بدو شکل است؛ عضویت کامل که تمامی خدمات انجمن را دریافت نموده و مجاز به کاندید شدن و عضویت در هیأت مدیره است؛ و عضویت وابسته که تنها خدمات انجمن را دریافت نموده ولی مجاز به عضویت در هیأت مدیره و مدیریت‌های زیرمجموعه نمی‌باشند.

1. The Egyptian Seed Industry Association (ESIA)

انجمن صنعت بذر مصر در کلیه امور مرتبط با تجارت بذر با تأکید بر قوانین و مقررات، اطلاع‌رسانی همگانی و ارتباطات در موضوعات روزی که مورد نیاز صنعت بذر مصر است، فعالیت می‌نماید. موضوع جذب سرمایه مورد نیاز صنایع بذری مصر، از اولویتهای جدی این انجمن است. فعالیت‌های فعلی انجمن صنعت بذر مصر بر حمایت از اهداف اصلی، به ویژه نمایندگی و ارتقاء منافع جمعی اعضای انجمن و مشارکت کنندگان صنعت بذر مصر متمرکز شده است تا بتواند این بخش مدنی را توانمند سازد و بتواند در نقش مکمل جامعه به‌طور مؤثر مشارکت مؤثر نماید.

یکی از نقش‌هایی که این انجمن در سال‌های اخیر بازی کرده است، گفت و گو و چانه‌زنی با بخش‌های مختلف دولتی در راستای تغییر قوانین و مقررات صنعت بذر مصر است تا این بخش بتواند به‌طور چالاک و مؤثرتری نقش مؤثر در بخش کشاورزی مصر و جامعه بین‌المللی بازی نماید. منابع مالی مورد نیاز انجمن از طریق پرداخت حق عضویت، برگزاری کنفرانس‌ها و سمینارهای تخصصی، جذب کمک‌های مالی اعضا و برگزاری نمایشگاه‌های تخصصی به دست می‌آید.

تجارب کشور هند

چشم‌انداز فعالیت انجمن ملی بذر هند^۱ ایجاد "صنعت بذری پویا، مبتکرانه، بین‌المللی، رقابتی و تحقیقاتی با کارایی بالا است که بذرهای باکیفیت و مواد تکثیری مورد نیاز کشاورزان را فراهم نموده و از این طریق به‌طور قابل توجهی در رشد پایدار کشاورزی هند کمک می‌کند." این انجمن همچنین در تلاش برای استفاده مسئولانه از بیوتکنولوژی برای نوسازی کشاورزی هند و تقویت معیشت کشاورزان هندی است. افزایش آگاهی عمومی در مورد بیوتکنولوژی گیاهان زراعی در بین بسیاری از ذی‌نفعان، ارتقاء فن‌آوری و گفت‌وگوی مستمر با دستگاه‌های حاکمیتی برای ایجاد یک سیستم نظارتی شفاف، عادلانه و منصفانه، از دیگر فعالیت‌های انجمن ملی بذر هند است.

اهداف کلی زیر برای فعالیت انجمن ملی بذر هند عنوان شده است:

۱. ایجاد بستر قانونی برای فعالیت صنعت بذر هند
۲. ایجاد تعامل بهتر و فراهم کردن فرصت‌های شغلی در بین ذی‌نفعان انجمن
۳. برگزاری جلسات و تعامل بین بخش دولتی و خصوصی برای بحث در مورد مسائل مشترک

۴. تسهیل‌گری برای همکاری‌های مشترک بخش‌های دولتی و خصوصی انجمن ملی بذر هند توانسته است با انجام فعالیت‌هایی که اهم آن‌ها به شرح زیر است، در راستای دستیابی به اهداف ترسیم شده حرکت نماید:

- ◀ برگزاری سمینارهای علمی و جلسات تعاملی در سراسر جهان
- ◀ ارتباطات و ترویج دانش از طریق مجله بذر، خبرنامه‌های ادواری، دستنامه بذر و سایر نشریات
- ◀ حمایت از سیاست‌های انجمن از طریق درگیر نمودن دولت و نهادهای

علمی و فراهم کردن فضای مطلوب سیاست‌گذاری که منجر به افزایش مشارکت ذی‌نفعان شده است

- ◀ ایجاد طوفان فکری با برگزاری نشست‌ها، میزگردها، سمینارها و همایش‌های تخصصی
  - ◀ حرکت در مسیر جهانی‌سازی صنعت بذر هند، هماهنگی با محیط نظارتی، ترویج صادرات بذر و تشویق برای سرمایه‌گذاری در صنعت بذر
  - ◀ ترویج همکاری‌های بین‌المللی در بین ذی‌نفعان و صنایع مرتبط
  - ◀ ارتقاء دانش و مهارت‌های فنی نیروی انسانی ذی‌نفعان انجمن
  - ◀ برگزاری دوره‌های آموزشی با همکاری سازمان‌ها، مؤسسات و دانشگاه‌های مختلف
- شورای قانون‌گذاری^۱ عالی‌ترین مرجع تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری در انجمن ملی بذر هند است که رئیس، نایب رئیس، خزانه‌دار و سایر اعضای اجرائی انجمن را انتخاب کرده و با رأی مجمع عمومی اعضای این شورا انتخاب می‌شوند.

تجارب کشور استرالیا

فدراسیون بذر استرالیا^۱ بالاترین تشکیلات صنعت بذر استرالیا در سطح محلی، ایالتی، ملی و بین‌المللی است. این فدراسیون همچنین اعضای خود را در سطح بین‌المللی به عنوان عضو فدراسیون بین‌المللی بذر و انجمن بذر آسیا و اقیانوسیه نمایندگی می‌کند. فدراسیون بذر استرالیا در تلاش است تا با انتقال مفاهیم **پایداری، رهبری، همگرایی و همکاری** به اعضای خود در مورد موضوعات کلیدی جهانی از جمله سازگاری با تغییر اقلیم، امنیت غذایی در جهان، تحولات فن‌آوری، تجارت و خدمات مبتنی بر بازار؛ رشد و بهره‌وری را به کشاورزی استرالیا و دنیا ارائه نماید. هدف کلی این فدراسیون صنعت بذری است که قادر باشد منشأ بهره‌وری و پایداری در کشاورزی استرالیا و دنیا باشد. مأموریت اصلی این فدراسیون این است تا با به کارگیری ابزار رهبری، همگرایی و همکاری نسبت به حفظ و حمایت از پایداری اعضا و صنعتی که نماینده آن‌هاست، اقدام بنماید.

براساس برنامه استراتژیک فدراسیون بذر استرالیا که برای بازه زمانی ۲۰۱۹ لغایت ۲۰۲۴ تهیه شده است، بدین شکل عمل خواهد شد:

پایداری

- ◀ حفظ موقعیت فدراسیون به عنوان بالاترین مرجع بذر استرالیا
- ◀ درک نیاز اعضا
- ◀ افزودن ارزش به حجم تجارت اعضا
- ◀ استفاده مؤثر از منابع و دارایی‌های فدراسیون

همگرایی

- ◀ حمایت از اعضای فدراسیون بذر استرالیا و کارکنان آن‌ها
- ◀ ارزش قائل شدن به عضویت در فدراسیون

- ◀ رفتار براساس اخلاق و احترام
- ◀ تحویل محصولات بذری با کیفیت به بخش کشاورزی و صنایع وابسته

همکاری

- ◀ ارائه مشاوره به اعضا
- ◀ در دسترس بودن و ارتباط روشن و صریح در درون و با بیرون فدراسیون
- ◀ پاسخگویی به موقع و مسئولانه
- ◀ سازگار بودن و انتقال نتایج مهم به اعضا

رهبری

- ◀ ایجاد و توسعه روابط قوی با ذی‌نفعان مؤثر
  - ◀ ارزیابی دقیق فضای سیاسی و اقدام براساس سیاست‌های تدوین شده
  - ◀ برآورده نمودن انتظارات اعضا مطابق خواست آن‌ها یا بیش‌تر
  - ◀ استفاده از کار تیمی و همکاری بخشی برای دستیابی به اهداف فدراسیون
- خدماتی که فدراسیون بذر استرالیا به ذی‌نفعان خود ارائه می‌کند شامل:
- خدمات آموزشی** از قبیل برگزاری دوره‌های آموزشی، خدمات پژوهشی، تسهیل‌گری حضور اعضا در دوره‌های آموزشی و کارورزی بین‌المللی و تربیت نیروی فنی جوان برای شرکت‌های بذر؛ **قدرت فدراسیون و اثربخشی عضویت**، که این مهم با پیگیری نیازهای اعضا، حل مشکلات آن‌ها، چانه‌زنی با سازمان‌های دولتی و دریافت اختیارات بیش‌تر حاصل می‌گردد؛ **آزادی عمل**، که با بهبود مشاغل و روابط با ذی‌نفعان اصلی و ارگان‌های صنعت بذر و بهبود محیط عملیاتی صنعت بذر حاصل می‌گردد و همچنین تقویت ارزش صداقت، حسن شهرت و کارایی در بین اعضا؛ **پایداری مالی**، از طریق تمرکز بیش‌تر بر روی تخصیص منابع مالی، برنامه‌های عملیاتی و شاخص‌های عملکردی خواهد بود، افزایش قدرت مالی فدراسیون از طریق جلب حمایت بیش‌تر شرکت‌ها، ارائه خدمات نوین و ایجاد اتحادهای استراتژیک با سایر سازمان‌ها حاصل می‌شود.

تجارب کشور اروگوئه

انجمن مدنی حمایت از تولیدکنندگان بذر اروگوئه^۱ در سال ۱۹۹۴ به عنوان یک گروه خصوصی و غیر انتفاعی که توسط تولیدکنندگان عمده بذر محصولات گیاهی تشکیل شده است، تأسیس شد. در حال حاضر این انجمن بیش از ۴۰ عضو دارد، که شامل شرکت‌های ملی (اشخاص حقیقی، حقوقی و تعاونی‌ها) و شرکت‌های چندملیتی می‌باشد. مأموریت اصلی این انجمن تضمین حقوق تولیدکنندگان رقم و بذر، مشارکت در توسعه بازار بذر ارقام حمایت شده و طراحی و اجرای اقدامات متناسب با نیازها و انتظارات ذی‌نفعان به ویژه مربوط به مالکیت معنوی ارقام متعلق به آنها می‌باشد.

در عین حال، از توسعه همکاری ذی‌نفعان صنعت بذر با نهادها و سازمان‌های دولتی که نماینده بخش‌های مختلف تولید محصولات کشاورزی هستند، حمایت می‌کند. این انجمن در تلاش است تا با به رسمیت شناختن و تضمین این حقوق، باعث رشد بیش‌تر تولید رقم و بذرهای جدید شده و سود بیش‌تری را نصیب تولیدکننده و کشور نماید.

در اساس‌نامه این انجمن که به تصویب هیأت‌وزیران اروگوئه رسیده و توسط رئیس‌جمهور وقت اروگوئه برای اجرا ابلاغ شده است، مأموریت‌های ذیل برای انجمن تعریف شده است:

- ◀ تمهید اقدامات لازم برای حمایت از حق مالکیت فکری پدیدآوردگان ارقام جدید گیاهی و جمع‌آوری رویالتی در تکثیرهای قانونی و مبارزه با تکثیرهای غیرقانونی
- ◀ حمایت و دفاع از حقوق تولیدکنندگان قانونی بذر و برخورد با تکثیرهای غیرقانونی و عرضه غیرمجاز بذر
- ◀ همکاری با نهادهای دولتی ملی و ایالتی و دستگاه‌های بازرسی برای

1. Asociacion Civil Uruguay para la Proteccion de los Obtentores Vegetales (URUPOV)

- ارزیابی و کنترل محموله‌های بذری در حین تولید، فرآوری، حمل و نقل، عرضه و فروش جهت کسب اطمینان از عرضه بذرهای باکیفیت قانونی
- ◀ همکاری با نهادهای عمومی دولتی و غیردولتی برای انتشار لیست ارقام حمایت شده و دفاع از حقوق مالکان این گونه ارقام
  - ◀ همکاری در ایجاد توازن در حق مالکیت فکری مالکان ارقام جدید گیاهی، تولیدکنندگان بذر و کشاورزانی که بذر گواهی شده ارقام حمایت شده استفاده می‌نمایند به نحوی که حقوق همه به‌طور عادلانه حفظ گردد.
  - ◀ دستورالعمل‌های فنی مورد نیاز برای فعالین صنعت بذر را به‌گونه‌ای تهیه و تدوین نماید تا باعث ارتقای دانش و اخلاق حرفه‌ای گردد.
  - ◀ به نمایندگی از طرف ذی‌نفعان به عضویت در نهادها و سازمان‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی درآمده تا بتواند مشاوره، کمک‌های فنی و فکری و آموزش‌های لازم را به اعضای انجمن ارائه دهد.
  - ◀ به نمایندگی از اعضای انجمن، با شرکت‌ها، نهادها و سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی قرارداد همکاری عقد نموده و یا در سمینارها و نشست‌های تخصصی شرکت نماید.
- هیأت مدیره بالاترین رده اجرایی انجمن است که اعضای آن از طریق رأی ذی‌نفعان در مجمع عمومی انتخاب می‌شوند و رئیس انجمن از بین اعضای هیأت مدیره انتخاب می‌گردد.

تجارب کشور یونان

انجمن تجارت بذر یونان^۱ در سال ۱۹۸۳ تشکیل شد. این انجمن شرکت‌ها، صنایع و افرادی را که در زمینه تولید، تجارت، صادرات و واردات بذر فعال هستند را نمایندگی می‌کند. هدف این انجمن ارائه تصویری درست از صنایع پیشرو بذر در سطح ملی و بین‌المللی بوده و سعی دارد اقتصاد کشاورزی را همانند توریسم و حمل و نقل، به یکی از ستون‌های اصلی اقتصاد یونان تبدیل نماید.

مأموریت‌های این انجمن عبارت است از: الف: دسترسی شرکت‌های بذر یونان را به فن‌آوری‌های نوین بذر تسهیل و ترویج نماید؛ ب: به عنوان نماینده صنعت بذر یونان فعالیت و راهبری نماید؛ ج: به نمایندگی از اعضای انجمن، تصویر و توانمندی‌های صنعت بذر یونان را تبلیغ نماید؛ د: برای ارتقای ارزش افزوده بخش کشاورزی، اعضای انجمن بایستی به‌طور پیوسته و کافی بذرهای باکیفیت گواهی‌شده را در اختیار کشاورزان قرار دهند.

اعضای این انجمن که در حال حاضر بیش از ۴۰ شرکت هستند، نه تنها شرکت‌هایی هستند که در داخل یونان فعالیت می‌نمایند بلکه آن‌هایی را نیز شامل می‌شود که در سایر کشورها نیز فعالیت دارند. این انجمن به نمایندگی از اعضای خود، عضو اتحادیه بذر اروپا و همچنین فدراسیون جهانی بذر است. انجمن تجارت بذر یونان عضو کمیته‌های تخصصی و فنی مختلفی است که در وزارت کشاورزی یونان تشکیل می‌گردد. عالی‌ترین مرجع تصمیم‌گیری انجمن، هیأت مدیره است که در ذیل هیأت مدیره، گروه‌های کاری دائمی و کمیته‌های موضوعی قرار دارند؛ تصمیمات هیأت مدیره و مصوبات گروه‌های کاری و کمیته‌ها، از طریق دبیرخانه اجرایی، عملیاتی می‌گردد.

1. Greek Seed Trade Association (EEPES)

تجارب کشور فرانسه

انجمن بذر فرانسه^۱ انجمنی تجاری است که در مارس سال ۲۰۰۹ میلادی تشکیل گردید که متشکل از شرکت‌های بذری و به‌نژادی است که در فرانسه یا سایر نقاط دنیا فعالیت می‌نمایند. ۱۳۵ شرکت عضو این انجمن هستند که در سه رده شرکت‌های به‌نژادی، شرکت‌های تولید بذر و شرکت‌های تجاری بذر قرار دارند. قبلاً شرکت‌های بذری فرانسه با توجه به موضوع فعالیت‌شان عضو شش انجمن یا فدراسیون بودند که با تشکیل انجمن بذر فرانسه، به‌طور مجتمع تحت پوشش این انجمن قرار گرفتند. شش انجمن یا فدراسیون قبلی عبارت بودند از: غلات و حبوبات (AFSA)، گیاهان علوفه‌ای و علوفه‌های مرتعی (FFSFG)، گیاهان زینتی و سبزی و صیفی (FNPSF)، دانه‌های روغنی (OLEOSEM)، ذرت (SEPROMA) و چغندر قند و گیاهان ریشه‌ای (SPFGB).

مأموریت‌های زیر برای انجمن بذر فرانسه پیش‌بینی شده است:

- ◀ نمایندگی و پیگیری علایق و انتظارات اعضا نزد مجامع ملی و بین‌المللی؛
- ◀ پیشنهادات اجرایی انجمن را به دستگاه‌های دولتی و احزاب ارائه‌نموده و تا تحقق این پیشنهادات، موارد را پیگیری نماید؛
- ◀ مواضع خود را براساس مباحث و گفتگوهای بین متخصصین امر و همچنین مطالعات و آنالیزهای فنی اتخاذ نماید؛
- ◀ با همه زنجیره‌های تأمین مواد غذایی و کشاورزی فرانسه، هماهنگی و همکاری تنگاتنگی داشته باشد.

با توجه به تنوع و تخصص اعضای خود، انجمن بذر فرانسه در تلاش است تا تصویری مثبت از فعالیت‌های صنعت بذر این کشور نزد کشاورزان این کشور و سایر نقاط دنیا ترسیم نماید.

چهارچوب فعالیت انجمن بذر فرانسه مشتمل بر ۴ قطب و شش بخش فنی است که زیر نظر هیأت مدیره منتخب مجمع عمومی فعالیت می‌نمایند. قطب‌های انجمن شامل به‌نژادی، تولید و بازاریابی، ارتباطات و انتشارات و اداری مالی است. همچنین بخش‌های فنی شش‌گانه عبارتند از: غلات، گیاهان زینتی و سبزی، چغندر قند و سایر گیاهان ریشه‌ای، ذرت و سورگوم، گیاهان روغنی و گیاهان علوفه‌ای و مرتعی.

هیأت مدیره تیمی چهارنفره است که شامل رئیس، نایب رئیس، دبیر و خزانه‌دار هستند.

برای پاسخگویی به چالش‌های مضاعف غذایی و زیست محیطی، شرکت‌های بذر عضو این انجمن برای ارائه انواع بذرهای متناسب با نظام‌های مختلف کشاورزی، اقلیم‌ها و خاک‌های مختلف و با رویکرد حفظ تنوع زیستی، نوآوری را با دانش ریخته ارثی گیاهی ترکیب می‌کنند. بذرهای تولیدی این شرکت‌ها، سه ارزش اصلی مشترک دارند:

◀ توسعه تنوع ارقام و افزایش حق انتخاب کشاورزان با توجه به اقلیم و نظام‌های بهره‌برداری آن‌ها؛ شرکت‌های بذری با هزینه‌کرد حدود ۱۳ درصد درآمد خود در تحقیق و توسعه، درصدد هستند تا ضمن افزایش توان رقابتی خود، به حفظ محیط زیست و افزایش توان بهره‌وری کشاورزان کمک نمایند؛

◀ مسئولیت‌پذیری، شرکت‌ها با توسعه زیرساخت‌های فنی لازم و به کارگیری نیروی انسانی کارآمد و با انگیزه و همچنین توسعه نظام کنترل کیفی داخلی (فراتر) از نیاز سازمان‌های نظارتی) و سیستم‌های کیفیت محیطی با تولیدات کیفی نایل شوند؛

◀ تنوع، شرکت‌ها دامنه وسیعی از بذرهای کیفی ارقام مختلف گونه‌های متنوع گیاهی را تجارت‌های خود عرضه نموده و خود را متعهد به پایداری در کیفیت تولیدات و پشتیبانی فنی می‌دانند.

نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

بررسی تشکیلات صنفی مربوط به صنعت بذر کشورهای مختلف دنیا (که سعی شده بود تا تنوعی از کشورهای با وضعیت اقتصادی و کشاورزی مختلف انتخاب شوند) حاکی از آن است که رمز اصلی موفقیت این تشکل‌ها در فراگیری (شمولیت کلیه ذی‌نفعان صنعت بذر) و داشتن پشتوانه قانونی برای تشکیل و اداره تشکل صنفی است؛ دو موردی که در صنعت بذر ایران از داشتن آن‌ها محروم هستیم، لذا پیشنهاد می‌گردد با حمایت بخش‌های مختلف دولتی و حاکمیتی و فراخوان از کلیه تشکل‌های صنفی مرتبط با بذر، بستر لازم برای ایجاد تشکل صنفی فراگیر بذر فراهم شده و همزمان بستر قانونی لازم از طریق مجلس شورای اسلامی یا حداقل هیأت وزیران برای ایجاد ظرفیت قانونی لازم، فراهم شود.

منابع

- ◀ مبصر، صمد، ۱۳۹۷، نقش تشکل‌های صنفی در توسعه صنعت بذر، فصل‌نامه ثبت و گواهی بذر و نهال، سال چهارم، شماره ۳ و ۴، صفحه ۳ الی ۷. مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال
- ◀ وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، آئین‌نامه چگونگی تشکیل حدود وظایف و اختیارات و نحوه عملکرد انجمن‌های صنفی و کانون‌های مربوط،
<https://tashakolha.mcls.gov.ir/fa/filepool/1699>
- ▶ Asociacion Civil Uruguay para la Proteccion de los Obtentores Vegetales, <http://www.urupov.org.uy/sitio/html/objetivos>
  - ▶ Australian Seed Federation, <https://www.asf.asn.au/about/#ASF-Mission>
  - ▶ Bulgarian Seed Industry Association, <https://bgsia.eu/en/objectives/activity/>
  - ▶ Egyptian Seed Trade Association, http://esia-eg.com/pages.php?&page_id=3
  - ▶ French Seed Association, <https://www.ufs-semenciers.org/accueil-2/who-we-are/>
  - ▶ Greek Seed Trade Association, <http://www.sepy.gr/index.php/en/about-us/about-us>
  - ▶ Hungarian Seed Association, <http://www.vszt.hu/en/hungarian-seed-association/introduction-of-hungarian-seed-association--1.html>
  - ▶ Italian Seed Association, <http://www.sementi.it/chi-siamo>
  - ▶ National Seed Association of India, <https://nsai.co.in/objectives.php>
  - ▶ The Seed Association of Thailand, http://seed.or.th/english/eng_intro.htm

یادداشت

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

